

MILICA JAKOVLJEVIĆ
MIR-JAM

MALA
SUPRUGA

Beograd, 2023

PRVI DEO

1.

Žena je sedela na divanu, podlakćena na tri svilena jastučeta, s maramicom na očima, i plakala. Lice joj se nije videlo, ali njen stas, povijen, vitak, odavao je mladu ženu. Kestenjasta kosa u mekim talasima uokviravala joj je glavu. Ona je plakala, dok je mladić, crnomanjast i ozbiljan, stajao više nje, milovao je blago po kosi i govorio utešno, kao rasplakanom detetu:

– Zašto toliko plačeš? Ti znaš da ja samo tebe volim. Moja osećanja se neće ni najmanje izmeniti prema tebi iako se ženim.

Reč „ženim“ pogodi je još jače, kao ostrica, ona diže glavu, ispravi se, pogleda ga krupnim, lepim očima i nasmeja se ironično:

– Ti misliš da se žena koja voli iskreno kao ja tebe, može pomiriti s tim da muškarac deli svoja osećanja između supruge i prijateljice. Jedna će uvek pretegnuti. U ovom slučaju tvoja žena.

– Ja ne znam kako da te ubedim da ne osećam ništa prema toj devojčici. Ti znaš da sam bio primoran da se ženim.

– Znam, ali ne mogu da te razumem. Kako ti možeš, školovan mladić, lekar, da dopustiš da budeš žrtva svoga brata? I kako on može da zahteva od tebe da se oženiš zbog miraza da bi njemu pomogao?

– Ne pomogao, nego spasao od propasti! Pao je pod stečaj, šestoro je dece u kući, jedan sin mu je na univerzitetu, četvoro dece u školi. Ja ne smem da zaboravim da me je taj brat izdržavao na medicini, lišavao svoju decu mnogo čega da bi meni slao izdržavanje. Ti znaš da medicinske studije nisu isto što i prava. Ja sam morao sedeti u Beogradu i on me je, kao retko

koji brat, do kraja studija pomagao. Da li bi ti mogla, da imaš takvog brata, biti ravnodušna na njegove nedaće i mirno dočekati propast njegove dece? Propadne li on, ostaće njih osmoro bez hleba. A ja ga mogu spasti mirazom koji dobijem.

– Govoriš tako ubedljivo i humano da treba da te razumem. Ali ne mogu da shvatim da možeš da žrtvuješ mene i našu ljubav. Ko je mogao ovo očekivati još pre dva meseca? Sećaš li se kako smo se dogovorili da ćemo se za dve-tri godine uzeti, da ću tad moći i da žrtvujem svoju penziju, jer ćeš ti imati više pacijenata. Ah, bože! Ja sam najnesrećnija žena na svetu! – Zajecala je opet i zagnjurila glavu u svileno jastuče.

On sede kraj nje, obgrli joj ramena želeći da je privuče sebi, ali ona mu se izvi iz naručja, ustade, obrisa oči, pođe po sobi, zastade pred ogledalom, zagladi kosu, pogleda u prozor na kome se nahvatao mraz i napravio divne šare kao arabeske, uzdahnu i prošaputa:

– Nikad više neću verovati u ljubav! Laž je kad neko kaže da postoji ljubav. Za novac čovek žrtvuje sva svoja osećanja.

– Ti ne vidiš nikakve lepše pobude u meni. Odobrila bi mi da dopustim da jedna cela porodica ostane na ulici.

– Ja se trudim da te razumem, ali ne mogu.

– A ja sam se nadao da ćeš me ti shvatiti.

– Kad žena voli, ne može da razume ništa, ako je u pitanju druga žena, koja joj uništava sreću. Nemoj da me ubeđuješ da nećeš voleti svoju suprugu. To je laž.

– Kunem ti se, nikakvih osećanja nemam prema njoj.

– Onda je nečasno od tebe: oženiti se zbog miraza, iskoristiti novac, a ženu smatrati kao stvar ili pseto. To je za osudu. Zar se s time miriš, ti koji si bio uvek iskren, pun duše, častan, vredan, ti, koji nisi znao za avanture studentskog života. Bio si srećan sa mnom, razumeli smo se, bili više nego ljubavnici, dva druga, jedna duša.

– Zašto me, Nado, mučiš? Došao sam ti nadajući se da ćeš shvatiti, da ćemo ostati isto što smo i bili. Ja ću ti stalno

dolaziti, ti ćeš biti moj mali drug, kao i dosad, jedina žena koju sam voleo, i uvek ću te voleti i ceniti. Najlepši časovi koje sam u životu proveo bili su s tobom. Tvoja kućica, sobica, sve ove stvari, čitava atmosfera koju si umela da stвориš, ostaće i dalje najlepše i najpriyatnije u mom životu.

– A šta bi kazala tvoja mala supruga da ti nastaviš vezu sa mnom?

– Ona o tome neće ništa znati: ja sam u selu, ti u varoši. Zar je meni kao lekaru teško da objasnim svojoj ženi da sam bio kod pacijenata, imao teškog bolesnika i morao da ostanem cele noći? Ti si mi potrebija više nego ikad, jer ću biti tako usamljen u svom braku i domu. Šta me može spajati s mojom ženom? Ni inteligencija, ni društveni položaj. Ona je jedna mala banatska seljančica.

– Seljančica koja ima mnogo zemlje i novaca. Veruješ li ti da ona u zamenu za svoj novac neće tražiti tvoju ljubav? Ona će biti gospođa doktorka, a ja doktorova prijateljica, ismejana od svih, a mogu se još i ponadati da me ta mala seljanka napadne i da mi saspe sodu u oči. Ti mi, Branko, pripremaš divnu perspektivu.

On ustade, priđe joj, obgrli je nežno i privuče njenu glavu na svoje grudi.

– Razumem te, ali osećam da ćeš i ti mene shvatiti. Bićemo mi opet srećni. Zar je malo brakova gde je žena samo zvanično supruga, a prijateljica je sve muškarcu? Možda je u današnjem vremenu prijateljica jača od supruge i potrebna je muškarcu da bi mu ublažila prozaičnost i sve sitničavosti bračnog života?!

– A deca? Jesu li ona prozaičnost? Zar nisi uvek pričao kako bi voleo da imaš decu? Jednoga dana, kada ti žena rodi lepog sina ili ćerkicu, da li će prijateljica biti jača od žene?

– Ako je muškarac dobar otac, ne mora biti dobar muž. Biću zahvalan svojoj ženi ako mi rodi zdravu decu. Ali je pitanje hoću li imati dece.

– Ti si zdrav, lep čovek i moraš imati decu. A uzimaš zdravu seljanku koja je stvorena da rađa. O, imaćeš ih pola tuceta s tom seljankom. Ja nisam te sreće da ti budeš moj muž i da imam tvoje dete. Ali sam pogrešila što nisam rodila. Da nisam imala penziju, rodila bih. Šta me se tiče svet? Volim te i hoću da imam tvoje dete, nešto od tebe, nešto što bi te spajalo sa mnom. A šta imam sada? Tri godine uspomena i ko zna koliko godina pred sobom suza i očajanja?! Ljubavnica je bedni stvor. Ona je zrela voćka koja se jedva drži na peteljci i svaki čas može da padne i zgnječi se. Da, dragi Branko, moja su osećanja sva zgnječena. Ove tri godine naše ljubavi, to mi je sva sreća u životu. Šta sam imala u braku? Starog muža, reumatičnog, astmatičnog. Kašljao je, pljuvao, kuvala sam mu čajeve i podnosila sve njegove staračke milošte, jer sam bila sirota, a on je bio na položaju, spasao me bede. Priznajem ti, računala sam: neće dugo živeti i naslediću njegovu veliku penziju. Tako je i bilo, ali ta mi se penzija sada sveti, vezala me je kao lanac. Miraza nemam, ako se udam izgubiću penziju. I tada sam srela tebe. Bila sam najsrećnija, pomirila sam se s tim da budem tvoja prijateljica i čekam dan kad ćemo se venčati. A dogodilo s drukčije. Pa koliki će ti miraz doneti? Kako si pregovarao o tome?

– Nisam ja ništa pregovarao, nisam ni sanjao da je prosim.

– Morao si je videti i upoznati.

– Video sam je. Pozvali su me jednom na njihov salaš. Mati joj je bila bolesna, poslali su mi kola, otišao sam. Morao sam ostati dva dana na salašu. Video sam tada jedno devojčce, predstavila mi se kao kći, nisam ni obratio pažnju na nju.

– A ona se zaljubila u tebe?

– Došla mi je provodadžika baš onoga dana kad me je brat izvestio o svojoj propasti. Provodadžika me je pitala da li bih se oženio tom devojkom. Jedinica je, ima veliko imanje, daće mi i u gotovu. Lomio sam se nekoliko dana, a brat mi je pisao očajnička pisma. Otputovao sam bratu, znaš onda kada sam

ti kazao da idem, da bih se uverio da li je njegov položaj odista bezizlazan. Svi u kući bili su u očajnom stanju i gledali su u meni svoje spasenje. Šta sam mogao, rešio sam da primim devojčinu ponudu. Nisam krio ništa od tebe. Prvi put to nisi primila tako tragično kao danas.

– Mislila sam da sve to nije ozbiljno. Ti doktor, a ona seljanka! Zar to da bude harmonična bračna zajednica?

– Znam da neće biti, ali tu si ti da me utešiš, da mi pružiš ono što neću imati u braku. Ja tražim tvoju pomoć. Verujem da sam je zaslužio.

– Ali zaboravljaš da će i supruga verovati da je zaslužila tvoju pažnju, pa i malo ljubavi. Strašno je to kad je mlada žena zaljubljena, a muž je vara. Još strašnije je kad to nije obrazovana žena, koja bi umela da ceni i svoju i muževu vrednost. Te neškolovane supruge još su gore. Traže svoja prava ne birajući sredstva. Sposobne su na svakakve scene. Vidiš, ja patim, strašno patim, ali ti ne bih mogla učiniti nikakvo zlo. Pomiriću se s tim da preuzmem svoju patnju, a ti budi srećan.

– Nado, ja osećam da će mi veći jad doći s tvoje strane, nego sa ženine. Ta mala guščica me se ne tiče. Ne tiče me se hoće li joj biti pravo ili krivo. Ali ne mogu dopustiti da ti patiš, ne mogu ovako svirepo da ti se odužim za sve one dane sreće koje smo imali. Ti si mi pružila sve što jedna pametna i osećajna žena može da pruži čoveku. Proklinjem sebe što sam bio siromašan. Ja grcam u dugu. Morao sam da se zadužim za ordinaciju. Koliko to samo staj! Sve što zaradim dajem na otplatu duga. Brat me je pomogao s dve-tri hiljade, ali nije bio više u stanju ni on da me pomogne. Deca su mu odrasla, treba ih školovati, oblačiti, hraniti. Nisam im nikad pričao o svojim dugovima, bio sam gord. Lekar, lep položaj, praksa, veliki prihodi! Tako se misli. A mi, mladi lekari, siromašni smo kao i svi činovnici. Treba da ostariš pa da nešto stekneš. A dok dođeš do doktorske titule, ima da skapaš od učenja. Imao sam

drugova koji nisu znali ni za kakav provod i mladićke radosti. Crkava se nad knjigama, leševima, vežbama. Osede studirajući medicinu. I zato lekar mora da traži miraz. Ja se ne bih još ženio, jer sam imao tebe, strahovao sam da te ne izgubim, mučio se i radio da bih dočekaio dane kada ćemo biti srećni. A dogodilo se sve ovo i sada ima da biram: ženidbu ili propast svoga brata, pa, možda, i njegovu smrt.

Zagnjurio je glavu u ruke i utonuo u teška razmišljanja. Nada ga je posmatrala nežno i bolećivo. Prišla mu je, podigla mu glavu, pritisnula je na svoje grudi. Jedna suza kanu iz njenih lepih očiju na njegovu tamnu kosu.

– Jadni moj, mali družo! Ti me podsećaš na moj život i one dane očajanja kad sam se udavala. Kako je bilo strašno iščekivanje udaje, prve bračne noći. Bilo mi je devetnaest godina, a njemu preko pedeset. Iskvareni zubi, odvratan zadah iz usta, ćelava glava, bore na licu, suzne oči, noću hrkanje, kašljanje. A ja, prva mladost! Dolazilo mi je da skočim s prozora, da se obesim, popijem sodu da bih prekratila svoje patnje. Strašno je to kad se mladost daje starcu. I kad je on umro, priznajem ti, činilo mi se kao da sam puštena s robije, oslobodila se, ugledala ponovo sunce, cveće, prirodu. Tada sam sreła tebe, mladog, lepog, s blistavim zubima, lepim toplim usnama. Ludo sam te zavolela, kao da sam bila mučena glađu. Sećaš li se, Branko, kad si došao da me pregledaš. Bila sam bolesna, došla u tvoje mesto kod jedne prijateljice i razbolela se. Prvi dodir tvoje ruke, slušalice koje si mi spustio na grudi, blizina tvoje lepe glave kad si mi osluškiavao šum u plućima, sjaj tvojih očiju – sve me je to bacilo u zanos. I tako su došli dani naše sreće. O, kako sam te volela i kako te i sada volim! Posle je došlo duboko i iskreno duševno osećanje koje nas je sve više spajalo iz dana u dan. Sagledala sam tvoje istinsko biće i zavolela te ljubavlju koja se nikada ne raskida. A sad se pitam: da li sam te dobro poznala? Da li si zaista takav kakvog sam te zamišljala? Da

nisi običan čovek, mladić današnjice kome sam bila potrebna kao ljubavnica koju je lako žrtvovati. O, reci mi jesam li se prevarila? Uteši me, ne ostavljaj me ovakvu očajnu! Bože, daj da umrem, da me nestane da ne doživljam sve ovo strašno što me očekuje!

On je privuče sebi i ona spazi njegove uplakane oči, spazi suze u očima čoveka kome se davala, koji je bio sva njena radost. Suze njegove bile su kao kristalni refleks njegove duše. Sažali se i privuče ga sebi kao dete. Bila je u tom trenutku više nego ljubavnica, bila je mati njegova, osetila je žrtvu koju čini. Suze su ih smirile; postala je pribrana, razumna žena. Zaklela mu se tada da će trpeti i verovati mu. Obećao je i on njoj da se ništa neće izmeniti u njihovim odnosima.

Ženska radoznalost je kopkala, morala mu je postavljati razna pitanja. Praveći se ravnodušna, malo ironična, nasmejana, dirala ga je:

- Kako ti se zove verenica? Nisi mi kazao.
- Đurđica.
- Gle! Lepo ime. Je li lepa?
- Pravo da ti kažem, nisam je ni zagledao.
- Morao si videti: je li plava ili crnomanjasta?
- Mislim da je plava. Jest, ima plave oči. Banatski tip.
- Jesi li imao prilike da razgovaraš s njom?
- Samo toliko koliko mi je ispričala kako se razvijala bolest njene majke.
- Prenoćio si kod njih?
- Morao sam, jer je te noći bila kriza kod njene majke.
- Majka joj je ozdravila?
- Jeste... Sećam se da sam tu malu video uveče kako muze krave.
- Ona je muzla krave? Pa dabome, seoske devojke u Bačkoj i Banatu su i seljanke i gospođice. Seljanke, ali umeju da upecaju doktora! Koliko joj je godina?

- Mislim, devetnaest.
- Mlada je. A kako im je u kući?
- Zašto me sve to pitaš? Pređimo preko toga. Dopusti mi da budem srećan pored tebe.
- Da, imaš pravo. Jer nam ostaje još malo dana sreće.
- Zašto? Zar ti nećeš biti uvek moja?
- To je pitanje. Imam i ja dostojanstva. Ne želim da budem izložena podsmehu i gnevu jedne seljanke. Oprosti mi, možda te vređam nazivajući tvoju buduću ženu seljankom, ali treba da me prođe ova kriza i da se prilagodim novom položaju. Ali, nećemo više o tome razgovarati, kao da ona i ne postoji. To je najpametnije. Hoćeš li da večeraš kod mene?
- Ako hoćeš da mi daš večeru, prilično sam gladan.
- Zar bih mogla da ti nešto uskratim?
- I primaćeš me uvek?
- Nemoj me o tome pitati.
- Dolaziću. Moraćeš da mi otvaraš vrata. Je li da hoćeš?
- pitao je spuštajući glavu na njeno rame. – Ja sam tvoje dete, tako si me uvek mazila. Zar da ne budem više?

Bila je gotova da brizne u plač, ali se savladala. Bila je žena jake volje, inteligentna, psiholog. *Ne treba stalno plakati*, mislila je u sebi. *Pobediću sebe ali ću pobediti i njegovu malu suprugu. Zar su brakovi večni? Mogu se lako rastaviti, pa će on opet biti moj.*

Ostao je dugo kod nje i otišao saonicama kroz snežnu noć, u svoje selo. A kad se on izgubio, ona je gorko zaplakala, bacila se na postelju i jecajući neprekidno ponavljala: *On se ženi... ženi se iz računa... prodaje se za novac! Kako je to strašno!*

2.

„Đurđica se udaje za doktora!“ Ta novost je prohujala kroz selo kao vihor, ustalasila sva devojačka srca u banatskim seoskim kućama; neke ožalostila, druge razveselila što se Banacanka „seljanka“ – kako su ih nazivale varoške devojke – udaje za lekara. „Gospođa doktorica!“ Kako je to divno i tužno. Dojurile su k njoj da je pitaju je li to istina? Da nije samo nagađanje i provodadžisanje, kao što se događa, i zabruji celo selo – a ništa se ne svrši. Ali, Đurđičino veselo lice, njene svetle plave oči, blistava čistoća kuće koja se spremala za veliki dan, naj srećniji u životu devojaka, kad ih izvodi iz kuće onaj s kojim imaju da provedu ceo život, očito su dokazivali da se Đurđica udaje.

„Pa kako je to došlo? Gde si ga videla? Je li ti on izjavio ljubav? Piše li ti? Jeste li se poljubili?“ pljuštala su pitanja iz uzburkanih srca. A Đurđica je po stoti put pričala kako su se sreli na salašu, gde se mama razbolela i lekar došao.

– Bila sam u kuhinji, taman izvadila hleb iz peći, sva mi je kuhinja mirisala na vrući hleb. Bilo me je malo stid što me je zatekao s keceljom, u kućnoj haljini, a on zastao na pragu, pogledao me, pa onda hlebove, nasmešio se i zapitao me: „Ko je to mesio? Vi, gospođice?“ Kad je to govorio i gledao me, bio je divan, sav rumen, napolju je duvao vetar, pa ga išibao, a mora da je bio i gladan. A ja sam se nasmejala, i odgovorila mu: „Mi, devojke u selu, moramo i hleb da mesimo.“ A on će na to reći: „Korisno je sve znati. Kako smo mi kao studenti voleli da vidimo u pekarnici lepe, pečene hlebove. Zastanemo i udišemo miris hleba, jer nikad nismo bili dovoljno siti.“

– Tako je razgovarao s tobom? – ushićivale su se devojke.

– Baš tako, sasvim prirodno. Posle je pregledao mamu, se-
deo kraj njene postelje, kazao mi kako obloge da joj stavljam i
dao recept za lek. Morao je da prenoći.

– Pa šta je onda bilo? – radoznalo su pitale drugarice. – O
čemu ste razgovarali?

– Nismo mnogo pričali. Pitao me je o selu: koliko ima sta-
novnika, ima li kakvih ustanova, šta kod nas najbolje rodi, da
li u našem selu ima trahoma.

– A je li ti napravio kakav kompliment?

– Nije, bogami.

– A posle?

– A posle me je zaprosio – odgovorila je Đurđica, ne želeći
da priča kako mu je išla provodadžika, kako se ona zaljubila
u njega, kako je htela da okuša sreću i poslala ženu da ga pita
hoće li da se ženi, da mu kaže koliko ima jutara zemlje i sve
ostalo. Ni sama nije mogla verovati kad je provodadžika došla
i saopštila joj da on pristaje na brak, samo traži u gotovu jednu
sumu, jer mu je potrebna.

– A je li tražio miraz?

– Pa... nije. On zna da ja imam zemlju. I to je novac, a u
današnje vreme i najsigurniji. – Nije pričala kako se mama ne-
ćkala da dâ u gotovu i rešila najzad da mu da dvadeset hiljada,
ali on na to nije pristajao već je tražio više. Đurđicu je to malo
zabolelo, ali kao pametna devojka, kao devojka poljoprivred-
nika, razumela je da i lekarski poziv mnogo staje, i da nije pra-
vo da dobije muža doktora badava.

Drugarice su otišle da prepričavaju o toj udaji, a mati Đur-
đičina, snaša Mara, otresita i pametna žena, udovica i davno
bez muža, upoznata sa svim poslovima i prava gazdarica na
svom imanju, govorila je kćeri:

– Danas kad ti dođe verenik pitaću ga šta će on da radi s
tim novcem. Ja bih najviše volela da to stavim na knjižicu, na

tvoje ime, ili da izabere neku kućicu pa da mu je kupim. Ova-ko mi se čini kao da bacam pare.

– Mama, ako ti počneš s njim da se cenjkaš, pogađaš i cepidlačiš, pokvarićeš mi veridbu. To je, mama, gospodin čovek, lekar, on se mučio, studirao, možda i zadužio. Nije pravo da mu budem na teretu.

– Kako da mu budeš na teretu kad imaš ovoliko jutara zemlje?

– Jest, to su pare, znam, ali jedne godine rodi, druge ne rodi, potuče grād, oprlji suša i šta će on imati od te zemlje? Svaki mladić traži gotovinu.

– Ama, ne bi on od mene dobio toliki novac da ti nisi navali- lila da se udaš za njega. Mogla si ti poći i za onog trgovca, i to je gazda-čovek. A nisam nalazila mane ni Milanu Đuričinom. Nego ti hoćeš da budeš gospođa doktorka. E, dobro, ćerko, daću mu sve što traži, ali ako se ne budeš slagala s njim, a on ti potroši miraz, nemoj da dolaziš da mi se žališ. Za sve što te snađe, imaš sama da lupaš glavu.

Đurđica zagrlji mamu i priljubi svoj obraz uz njen.

– Mamice, ja osećam da ću biti najsrećnija. On je dobar čo- vek, neće me vređati, a ja ću umeti svaku želju da mu ispunim. Zar ja nisam savršena domaćica? Nema posla koji ne znam. Nisam ni glupa. Svršila sam osnovnu školu, bila sam sokoli- ca, lepo pevam, znam i da šijem. Ako ja ne umem s njim da razgovaram o medicini, mi ćemo razgovarati o kući, imanju, obrađivanju zemlje. Znaš kako se on zadivio kad je video moje pečene hlebove, narasle kao krofne.

– Pa možda je bio gladan. Ta gospoda koja mnogo uče, ne drže mnogo do žena domaćica.

– Jest, ne drže! Svaki muž voli da ima lepu i urednu kuću. On je video kako je ovde kod nas lepo. Nismo mi obični se- ljaci, mi živimo varoškim životom. Baš bi devojka varošanka izradila ovakav čipkani čaršav, ovakvu haljinu! Danas ću da

obučem ovu moju haljinu od plave vunice. Vidi što je divna! Kao čipka.

– Nemoj samo da nazebeš. Ne volim te šupljikave rukave.

– Što da se bojim nazeba kad imam verenika lekara. Znaš, mama, sve mi drugarice zavide. Nisu verovala da me je isprosiso doktor. Danica mi iskreno priznaje: „Blago tebi, udaješ se za doktora, a ja ne mogu da dobijem ni svog učitelja.“

– Što se na igrankama drži samo njega? Momcima iziđu iz volje devojke koje idu s tim varošanima. Ne slušate vi nas starije. U koliko sati će doći tvoj verenik?

– Pisao je da će doći u pola dvanaest. Neka bude trpezarija dobro naložena. Stavila sam nove ćilime, da vidi kako ti lepo tkaš.

– Ti postavi sto i razastri onaj novi čaršav i salvete. Idem da vidim da li je sve gotovo u kuhinji. Maca mi pomaže.

Mati izađe, a Đurđica se zagleda u dvorište. Sve je blistalo pod snežnom belinom. Drveće je bilo kao male bele kupole. Rumen joj je udarila u lice, obrazi se razbuktali, a u grudima joj je nešto toplo, razigrano. Pogledala je na sat. Tek je pola jedanaest. Još sat pa će doći. Razgledala je sve po kući da vidi da li je sve u redu. Zovnula je momka da raspri stazu do kapije, jer je napadao sneg. Pogledala je po trpezariji. Bila je to prava varoška trpezarija. Ogroman orahov sto, starinske stolice s visokim naslonom, starinski orman i veliki divan, koji je prekrila banatskim ćilimom, istim kao što je i na podu. Bilo je toplo od peći i cvetnih šara na ćilimima, a tople su bile i njene plave oči. Postavila je sto. Sve je bilo u redu, kao u gospodskoj kući. Imali su oni mnogo tanjira, viljušaka, noževa, činija. Najlepše je iznela na sto, i najlepšim jelima će ga ugostiti.

A šta će s njim da priča? Htela bi da razgovara pametno, da ne izgovori nikakvu glupost, da on oseti da će ona umeti biti gospođa doktorka. Pitaće ga: „Je li vam bilo hladno? Da niste nazebli?“ A posle? Posle će kazati: „Kako su vaši pacijenti?“

Imate li ih mnogo?“ Šta posle: „Volite li što ste u selu lekar?“ Ali ništa ne zna da razgovara o bolestima. On leči unutrašnje bolesti. Sigurno i tuberkulozu. A, to ću da ga pitam: „Da li može tuberkuloza da se izleči?“ On će videti da se ona zanima i za njegov poziv. Setila se kako je pitao: „Šta čitate, gospođice?“ Ima nekoliko knjiga iz Književne zadruge i dva-tri romana, pa će ih staviti na policu. Otrčala je i donela ih. „Tako, sve je u redu. Branko će biti zadovoljan kad dođe. Branko!“, šaputala je njegovo ime pred ogledalom i osećala kako se to ime rastapa u njenim ustima. „Branko Božić! Đurđica Momi-rova postaće gospođa Đurđica Božić.“ Obukla je plavu haljinu od vunene čipke koju je sama izradila i nije mogla da se odvoji od ogledala.

Mati uđe i dirnu je:

– Dokle ćeš ti da se ogledaš? Eh, niko srećniji od tebe! Sama si napravila ovaj izbor, pa kako ti bog da.

– Ja verujem da ću biti srećna, samo sam tužna što ti, mama, ostaješ sama.

– Šta ću, to je sudbina svih majki! Mi majke smo kao kvočke. Odgajimo vas, male, kao piliće, pa svi prnete kud koji i zaboravite majku.

– Neću ja tebe nikad ostaviti, ti ćeš dolaziti k meni, pa ćemo izlaziti u šetnju, u kafanu. Brankovo selo je kao varošica, ima i bioskop.

– Videćemo, ćerko. Daj bože da sve bude kako ti želiš.

Začuše se praporci na saonicama koje se ubrzo zaustaviše pred kućom. Momak pritrča da otvori kapiju. Mačka prelete preko snega, uspuza uz direk na ogradi i čučnu kao statueta. Đurđici zalupa srce. Videla je doktora kroz prozor kako izlazi iz saonica. Čitav sloj snežnih pahuljica slegao mu se po ramenima, na šeširu, rukavima. Bio je rumen, a oči su mu postale još crnje. Požurio je u kuću. Đurđičina mati otvori vrata.

– O, jeste li, zete, nazeblji?

– Nisam. Ovo je najbolji dan za putovanje. Vazduh je hladan, ali prijatan, samo sam sav snežan.

– Maco, daj metlicu!

Đurđica se pojavi na sobnim vratima, sva plava i rumena.

– Dobar dan! – pozdravi je lekar. – Čekajte da skinem kaljače.

Maca dotrča s metlicom, očisti mu sneg i prihvati kaput. On se pozdravi s majkom i verenicom i uđe u trpezariju.

– Kako je ovde toplo i prijatno! – iznenadi ga cvetna banatska soba, beli čaršav na stolu, lepo posuđe i verenica u plavoj haljini.

– Crvene su vam uši, vidi se da ste prozebli – govorila je mati. Đurđici se steglo grlo. On izvadi češljic i zagladi svoju lepu kosu. Miris kolonjske vode i miris bolnice, koji svaki lekar nosi na svom odelu, ispuni sobu.

– Pa kako ste, Đurđice? – pitao je sedajući na divan.

– Zahvaljujem, vrlo dobro. Brinula sam se da ne nazebete. Dosta je hladno. Sad je malo popustilo, ali noćas je bio jak mraz.

– Ja sam navikao da idem po mrazu.

– Volite li zimske sportove? – pređe ona na drugu temu zaboravljajući šta je maločas smišljala da govori.

– Voleo bih kad bih imao vremena, ali mi lekari uvek smo mnogo zauzeti. A sad vlada epidemija gripa i imamo dosta bolesnika.

– Je li opasan grip?

– Nije opasan kad se predupredi. Treba se čuvati komplikacija. Vi ste, kako vidim, potpuno zdravi.

– Hvala bogu, zdrava je – odgovori mati. – Kao dete nije nikad bolovala od dečjih bolesti, sem od boginja. Ali moram da je tužim: voli lako da se oblači. Pogledajte, zar je ova haljina za zimske dane? Gole ruke. Ona je sama to radila, pa hoće da vam pokaže i pohvali se.

– Ti ne moraš, mama, da me hvališ. Šta bih drugo radila za zimskih dana u selu nego plela i vezla?

– Bome, naše devojke u Banatu su vrlo vredne i prave domaćice. Moja Đurđica bi umela upravljati imanjem kao muškarac.

– Na imanju živim od detinjstva i razumem sve radove.

– Pohvali se Branku kako nam je krava otelila žensko tele.

– Eh, pa to Branka ne zanima – zastide se Đurđica, koja je shvatila da njemu, lekaru, ne treba pričati o kravama, pilićima i svinjama.

A mati bubnu s drugim pitanjem:

– A razumete li se vi u lečenje stoke?

– To je posao veterinara.

– Mama, Branko je doktor medicine. Vi ste specijalizirali unutrašnje bolesti? Da li se tuberkuloza može izlečiti?

– Ju, dete, nemoj da pričaš o tuberkulozi! Ovde do nas jedna jadnica, tuberkulozna, pa niti živi, niti mre.

– Tuberkuloza može da se spreči.

– Ali rak ne možete da izlečite.

– To je još veliki problem medicine.

– Mi smo se zapričale, a vi biste, možda, nešto popili? Hoćete li jednu rakiju?

– Hvala, neću.

– Imamo i vermut. To je bolje – ponudi Đurđica.

– To bih mogao.

Đurđica istrča, ali sa strepnjom da mama ne počne razgovor o mirazu. Pozva je brzo iz sobe, tobož nije znala gde je boca s vermutom, i šapnu joj:

– Slatka mamice, ljubim te, ako želiš da živim i budem srećna, nemoj da se cenjkaš za miraz, nego kaži odmah da da ješ onoliko koliko je tražio. Mamice, on je divan! Ja ću umreti ako se on naljuti i pokvari veridbu.

– Dobro, neću ništa reći, neka bude kako ti želiš! Daću, ali žao mi je da nepoznatom čoveku dam sav novac u ruke ne pitajući ga šta će s njim da radi. Mučno se danas stiču pare, ćerko!

– Što mučno? On je mlad, spreman lekar, zaradiće. Lekari nisu siromašni.

Posle ručka mati povede razgovor o приходима lekara.

– Kako vi, zete, stojite s приходима?

– Naše lekarske plate nisu velike. Mi smo kao činovnici. Nešto više zaradim od privatne prakse. Ali u selu ima siromaha koji ne mogu da plate lekara. Đurđica se mora pomiriti s tim da joj ne mogu pružiti život kakav je imala kod vas.

– Oh, ja se za to ne brinem. Imaćemo mi sve s našeg imanja.

– Ja ću joj slati sve što se tiče namirnica. Imaćete i njen miraz, pa odatle dodajte kad vam zatreba.

– Povodom miraza hteo bih vam nešto reći. Ne želim da to od vas sakrijem. Ja imam dugova, jer sam se morao zadužiti za svoju ordinaciju, koja dosta košta. Dužan sam svome bratu koji me je školovao a sad je u teškim materijalnim prilikama. Moram ga pomoći. Zato sam i tražio miraz. Hoću da vas upoznam sa svojim materijalnim stanjem.

Mati je ćutala, a Đurđica uplašena da ona nešto ne progovori, požuri da odobri.

– Razume se, lekaru je potreban miraz. Koliko samo traje vaše školovanje! Nije to, mama, kao kad učiš poljoprivrednu ili učiteljsku školu. Teško je dok se ne dođe do lekara.

– Tako je, gospođice... Pardon, zaboravih se, Đurđice! Ja sam silom okolnosti prinuđen da tražim miraz.

– Pa... daćemo vam – tiho izgovori mati žaleći što se mučila i štedela, a što će sve otići za dugove i bratu njegovom.

– Moja mama je i inače spremila miraz za mene – progovori veselo Đurđica.

– Jesam, ćerko. Spremila sam, a teško se danas štedi, kao što zet kaže da se teško postaje doktor. Da si muško i ti bi tražila miraz, a ženska deca dosta koštaju. Ne žalim, neka ste samo srećni! Ja ti, zete, dajem sada polovinu, a polovinu uoči venčanja. Ne znam šta sve može da se desi.

– Bože, mama, šta može da se desi? – pitala je začuđeno Đurđica.

– Eno ti tvoje Jovanke! Ostavio je verenik na dva dana pred venčanje.

– Imate pravo što se bojite. Svašta se događa – odgovorio je lekar, a u sebi je mislio: *Kako je ovo bedna ženidba! Cenjkam se s ovim seljankama. Verenica je velikodušnija, a mati se teško rastaje s novcem.* Upalio je cigaretu da bi rasterao mučno osećanje i gađenje. *Nada plače ovog časa.* Uzdahnuo je kroz dim cigarete. *Ovo će biti moja žena, a ovo tašta.* Pogledao ih je obe i bile su mu tuđe, daleke, i sva ona atmosfera drukčija. *Zašto se ja ovako ženim? Brata da spasem!*

Mati donese i izbroja mu novac. Same hiljadarke. Dade ih s uzdahom, kao da joj se nešto otkida od srca. Gomila hiljadar-ki! Uzimajući ih on je osećao stid kao da pljačka ove dve žene. Devojčica je očekivala od njega ljubav, a on se već istrošio u jednoj velikoj strasnoj ljubavi, dao je sve od sebe jednoj ženi i šta bi moglo posle te velike ljubavi da mu pruži ovo plavo devojče, ova mala seljančica?

Zahvalio je tašti, poljubio joj ruku, reda radi, a sve mu je bilo teško. Mati izađe iz sobe, a njih dvoje ostadoše sami. Ustao je, stao kraj prozora da posmatra dvorište i ravni banatski pej-zaž. Đurđica stade kraj njega ustreptala i zaljubljena. Sve joj je bilo lepo u ovom času. I sve prirodno. I ovo što je mati izbroja-la hiljadarke i on ih ravnodušno spustio u svoju lisnicu.

Da li će me poljubiti?, mislila je stojeći kraj njega i bludeći pogledom. Oči su joj bile sanjalački raznežene, usnice su gore-le za njegovim poljupcem, a telo je obamrlo, čedno očekujući prvi poljubac.

On je pogleda crnim očima, osmehnu se i zapita:

– Jeste li uvek lako obučeni kao danas? Treba da se čuvate.

– O, nisam, umem ja da se utoplím... Ali meni nije nikad hladno.

– Ipak, nemojte toliko da se junačite.

Zar me neće poljubiti?, pomisli tužno Đurđica. A posle ga upita: – Odakle ste vi rodom?

– Iz Fruške gore.

– Mi smo u blizini. Ipak je lepše u Sremu. Kod nas je sama ravnica. Ima nekih sa strane pa im se ne sviđa naša banatska ravnica. A ja je volim... Kako je divno kad se leti žito njiše... Čini mi se kao da sam na moru.

– Ja sam se već privikao na ravnicu. Imate li vi još koga od rodbine?

– Bliže rodbine nemam. Ja sam jedinica. Imam daljih rođaka i jednog brata od tetke. On je narednik u mornarici.

– Zar odavde idu u mornaricu?

– Ima ih nekoliko. Moj teča nije voleo da on ide u mornaricu, ali njemu je to bio ideal. Stalno mi piše kad putuje morima. Kako je interesantan život mornara!

– Jeste li vi kuda putovali?

– Bila sam do Dubrovnika i Crikvenice.

– Jeste li videli Beograd?

– Jesam, bila sam nekoliko puta u Beogradu. Imam jednu rođaku kojoj odlazim... A imate li vi rodbine? – pitala ga je tek da govori, a tuga je sve više obuzimala. *Zašto me ne poljubi?*

– Imam toga brata. *Da li da kažem i za Nadu? Ona je svuda pričala da sam joj rođak.* Počuta malo pa progovori:

– Imam jednu rođaku u obližnjoj varoši... Bila je udata, pa joj je muž umro.

– Zbilja? Pa dovedite je da se upoznamo!

On se zastide svojih reči i ovih bezazlenih plavih očiju, koje su ga gledale tako poverljivo. *Baš smo mi muškarci nitkovi*, osudi sebe i učuta. Zagledao se u baštu po kojoj se slagalo pramenje snega i pahuljice bivale sve krupnije, kao krilca leptirića, kitile prag, kestenove, voćke. Kalempljene ruže uvijene u sargiju, ličile su na ogromne, bele šubare.

– Koliko imate godina? – zapita je on iznenada.

– U oktobru sam napunila osamnaest i uzela devetnaestu.

A Nadi je dvadeset sedam godina... Ovo je pravo dete. Kakvu sam to glupost uradio? Da li je trebalo da brat ovakvu žrtvu traži od mene? Osećao je hiljadarke u džepu i one su ga tištale, kao da ih je ukrao, dobio na kocki, ili došao do njih nekom prevarom. On je danas prevario i ovu devojčicu i njenu majku. Dale su mu novac da bi je usrećio i ona čeka sve radosti i milošte od njega, a on, evo, stoji kraj nje, gleda je, ne može da se dotakne ni njenih usnica, ni obraza, ni kose. Tuđa mu je... drugi svet, mala seljančica.

– Vaša mama reče da treba da učinimo neke posete? – upita je ne bi li izašli, jer nije znao šta s njom da razgovara i mučio se sa svakim pitanjem.

– Ako vi ne volite, ne moramo ići.

– Zašto da ne volim?

– Nećemo svuda ići. Mogli bismo samo do učitelja. On je dugo godina u ovom selu, pa me i on i njegova žena mnogo vole. Imaju i oni sina koji je učio medicinu, sad je na stažu u Beogradu. Želeli su da vas vide. Gospodin Anta nam je pričao da je čuo kako ste vi vrlo spreman lekar.

– Dobro, idemo do učitelja.

– Izvinite me jedan čas da obučem kaput i cipele za sneg.

Istrčala je u drugu sobu i zastala pritiskujući rukom srce.

Bože, da li me voli? A kako je simpatičan! Oh, kako ga volim... Zašto je ovako ozbiljan? A ona je vesela, razgovorna, voli da peva i priča, a pred njim ćuti i čeka da je on pita, misli šta da kaže. Baš voli da odu do gospodina Ante. Neka on čuje pohvale o njoj.

Ušla je u sobu u lepom crnom mantilu s velikom kragnom od sivog krzna i malom šubaricom na glavi.

On je pogleda i pohvali.

– Sad ste se dobro utoplili.

– Ne bojte se, umem ja da se čuvam. Ne volim da bolujem. Mati ih isprati do kapije.

Učitelj Anta i učiteljica Zlata dočekali su ih vrlo srdačno. Učiteljica je hvalila Đurđicu:

– Verujte mi, da je vi niste uzeli, ja bih je uzela za snahu. Ona nam je bila najbolji đak. Želela je da nastavi školu, a ja sam je odvrćala: „Dete, šta će ti škola kod onolikog imanja? Neka idu da uče škole devojke koje nisu ništa od oca nasledile, a ti gledaj svoje imanje.“ A, bogami, baš ga je čuvala i podizala. Šta je ona poljoprivrednih knjiga pročitala. Ovako malo devojče, a vrlo energično. Mi je još smatramo detetom, a ona već udavača.

Branko je slušao sve te pohvale, a ono teško ga je još mučilo, pritiskalo mu pleća i grudi, a ove priče i pohvale o devojci padale su mu još teže, jer je počinjao da saznaje da je ona energična devojčica. Hoće li ta devojčica tražiti sva svoja prava? A i Nada je bila tu, on ju je voleo, vezivale su ga za nju hiljade uspomena, njena inteligencija, nežnost i drugarstvo. Najslade časove proveo je kraj nje, a sad je napušta, ostavlja ono što je unosilo viši smisao u njegov život. Da nije bilo ove propasti bratove, on bi uzeo Nadu. Ne bi žurio sa ženidbom, stekao bi više pacijenata, imao bi veći prihod, razdužio bi se i ona bi mogla žrtvovati svoju penziju. A on je raskinuo sve to zbog propasti bratove, da spase njega i njegovu porodicu, a sebe da upropasti. Da, on nije bio srećan. Sve te pohvale o devojčici tupo su odjekivale u njegovoj duši. Nije to žena o kakvoj je on maštao. Učitelj i učiteljica su je hvalili, on je slušao, a Đurđica je bila sva rumena, srećna i zaljubljena. Kako se lako oduševljava malo devojačko srce, a kako je teško ustalasati osećanja muškarca kad jedna druga žena vlada svim njegovim čulima!

Vraćajući se kući on je upita:

– Imamo li još kakvu posetu? – Prijatnije mu je bilo da je u poseti nego da se njih dvoje nađu nasamo. Ovako u društvu zaboravljao je Nadu. A kad su sami osećao je da ta devojčica već polaže pravo na njega: „Kupila sam te novcem i ti si moj.“ A on je osećao svim svojim bićem da nije njen, da to ne može biti nikad, i obuzimalo ga je očajanje i strah: šta će biti u braku?

– Ako vam nije neprijatno možemo ići do našeg kuma.

I tu je slušao hvale o Đurđici. Kao da su se svi udružili da je hvale, a isto tako biće složni i njega da osude ako ne usreći njihovu Đurđicu. Jedna krupna Banaćanka, njena kuma, zapita veselo:

– Pa kad će biti svadba? Moramo da se proveselimo, ali po našem običaju. Nemojte vi kao neki: venčaju se na jutrenju. Naši običaji su lepi. Nema ništa lepše od svadbe. Da vidite, kume – obrati se lekaru – kakav je svadbeni ručak kod nas! Nema te časti i gozbe u celoj Jugoslaviji. Što će biti lepa mlada naša Đurđica!

On je izašao s njom iz kuće, zbunjen, potišten, kao da je bio u nekoj tuđini. Sve mu je to bilo tuđe. Da li je vlast Nadina bila tako strašna da on ne može ni sa čim da se saživi, da li je ona postavila pregradu između njega i ove male, plave verenice, rumene, ushićene, koja ga je gledala i očekivala svu sreću i sva blaženstva od njega?

Vraćali su se kući, i on je morao već da ide. Dočekala ih je njena mati.

Saonice su bile na ulici i praporci zazvečашe.

– Zete, da ti metnem dve vruće cigle da ti noge ne zebu?

– Nije potrebno, imam kaljače – odbio je njenu ljubaznu ponudu.

– Ovo u korpi spremila sam za tebe – govorila mu je tašta čas „vi“, čas „ti“. – Imaš tu svega: i pečenja i kolača i kobasica, jabuka. Ti si momak, hraniš se u kafani, pa možeš uveče malo da prezalogajiš... Đurđice, daj i to naše ćebe! Neka ostane kod tebe pa se uvek uvij u njega kad dolaziš, a večeras je hladno.

On poljubi tašti ruku, poljubi i Đurđici. Ona je bila tužna, a oči su joj bile zamagljene i u srcu je bio bol: *Nije me poljubio. Zašto me nije poljubio?*, pitala se neprestano, ulazeći u kuću. Pitala se i dok se spremala da legne u svoj devojački krevet i mama je i pored njene ljutnje pokrivala ogromnom dunjom od perja.

Pokrivajući je mama je iznosila svoje utiske o zetu.

– Ozbiljan mlad čovek... Svi kažu za njega da je dobar i pošten. Ja mu dadoh novac, ti si to želela, pa kako ti bog da.

– Ako si mu dala! On nije rasipnik, umeće pametno da ga upotrebi. I pravo je da mu otplatim dugove.

– Ne znam da li je pravo. Ja sam mislila da vi udvoje trošite tvoj miraz, a ti dade sve njemu.

– Nemoj, mama, da me stalno prekorevaš zbog toga – govorila je Đurđica plačnim glasom. – Kao da novac nešto znači! Potrošili ga zajedno ili on sam, svejedno mi je.

Mati ne odgovori ništa, ali joj je bilo malo hladno oko srca. Osećala je ona da on nije njihov čovek, već nekako drukčiji. Nije kao Nikola Lepšin. S njim se ona šalila i on je zvao tetka Marija. Htela je da se Đurđica uda za njega. Nije dozvolila da se uda za nekog Luja, Dalmatinca, pomorca, koji se u nju zaljubio kad je dolazio u goste njenom sinovcu.

Taj joj je vazdan pisao, ali ona nije dala Đurđicu za njega. Putuje celog života, a ona da sedi sama kod kuće. Laskalo je pomalo i njoj što joj je zet lekar.

Mati je razmišljala, a i Đurđica nije spavala.

Setila se da je Branko kazao kako ne bi voleo velike parade i ceremonije pri venčanju, i sve one banatske običaje. Ona to mora reći mami.

– Mama, spavaš li?

– Ne spavam.

– Htela sam da ti kažem da ja neću da se venčavam sa svim onim banatskim izmotavanjima.

– Kakva izmotavanja? To su naši običaji i svet ih ovde voli.
– Ja se ne udajem za Banaćanina, nego za jednog finog čoveka. I Olga Popova se venčala na jutrenju i odmah su otputovali.

– Zar i ti hoćeš tako?

– Ja sam osetila da bi Branko voleo da se skromno venčamo.

– Neka bude kako ti hoćeš. Ali, zašto da se venčavaš kao udovica?

– Nije to kao udovica, nego je to moderno.

– Današnja mladež napušta sve naše starinsko.

– Ja ti ovo kažem da ne bi navaljivala na Branka. Treba i mi da budemo fini.

– Dobro, ćerko, biću fina. Ali, da li će me i tvoj muž smatrati finom? Možda smo mi za njega samo seljaci?!

– E, jest, seljaci! A zašto me je zaprosio? – bunila se ćerka, a u sebi je osećala da mama možda ima pravo. *Zašto me nije poljubio danas?*, bunilo se njeno malo devojačko srce, i čas joj je bilo vrućina, čas zima. Perjana dunja joj je bila teška, pa je spusti na pod kad je čula da mati pućka u snu.

Kroz prozor je u sobu ulazila beličasta zimska noć, tako čista i bela kao banatska polja i kao duša male Đurđice.